
MATERIAŁY

„Studia Pastoralne” 2018, nr 14, s. 409–424

Abp Damian Zimoń

Katowice

OŻYWIENIE WIARY I CHRZEŚCIJAŃSKIEGO ŚWIADECTWA W POLSCE W PROGRAMACH DUSZPASTERSKICH NA PRZEŁOMIE II I III TYSIĄCLECIA

I.

Kościół katolicki w Polsce w ostatnich latach został ubogacony niezwykle działalnością pastoralną św. Jana Pawła II. Jego długi pontyfikat (1978–2005) wprowadzał ducha Soboru Watykańskiego II nie tylko w Kościele powszechnym, ale także w Polsce. Wybór metropolity krakowskiego na Stolicę Piotrową zmienił jakościowo sytuację Kościoła funkcjonującego w Polsce w warunkach państwa komunistycznego. Formuła tego państwa wyczerpała się w latach 80. XX w., kiedy przyszedł kryzys w wielu dziedzinach życia. Pojawiła się „Solidarność”. Ludzie pracy, zniewoleni kłamliwą ideologią marksizmu, znaleźli na polskiej ziemi nowe światło w społecznej nauce Kościoła. Znaleźli w niej nowe siły i wielkie wezwanie do odnowy sumień, struktur gospodarczych i państwowych. Dochodziło do coraz większego upodmiotowienia społeczeństwa. Temu wszystkiemu towarzyszył papież Polak. Mimo utrudnień kontaktował się z przywódcami niezależnego od struktur państwowych w Polsce związku zawodowego „Solidarność”, który stanął po stronie ludzi pracy. Jak się okazało, byli oni w poważny sposób związani z religią i Kościołem. Naród szukający podmiotowości i wolności, w Kościele, a zwłaszcza w papieżu Polaku, znalazł wsparcie i nową inspirację. Kolejne pielgrzymki do Polski, poczynwszy od roku 1979, były wielkim wołaniem o sprawiedliwość społeczną, o solidarność, ale przede wszystkim o świętość.

Papież przemawiał do wszystkich. Starał się być obecny we wszystkich diecezjach, także w tych nowych, ustanowionych w 1992 r. Głosił Ewangelię z niezwykłą odwagą, ale i z osobistym zaangażowaniem, nie tylko w katedrach, ale też na

stadionach, na publicznych placach, które dotąd były zarezerwowane wyłącznie dla komunistycznych wieców i przymusowych pochodów. Odtąd wszystko było inaczej. Słuchano go z entuzjazmem do ostatnich lat pontyfikatu. Pomimo jego wątłego zdrowia i braku sił wierni do końca cierpliwie czekali na jego słowo, radośni i odważni, tak jak w Gliwicach w roku 1999. Docierał do nich i przepowiadał im Dobrą Nowinę.

Początkowo władze komunistyczne nie zgadzały się to na termin, to na obecność w niektórych miejscach, ale w końcu lodowata struktura systemu topniała i dla słowiańskiego papieża otwierały się kolejne drzwi. A on modlił się: „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi, tej ziemi” (Warszawa, Plac Zwycięstwa 1979 r.). Słowa te przeszły do historii Polski. To jedna z najczęściej cytowanych myśli papieża i bez niej nie da się zrozumieć fenomenu jego nauczania, nauczania przełomu II i III tysiąclecia chrześcijaństwa. To wszystko było sprawą Bożą. Opatrzność Boża jakby chciała nam wynagrodzić czasy narodowej niewoli i strasznych spustoszeń XX w. Świątynia Opatrzności Bożej, w końcu zbudowana, jest widzialnym znakiem wydarzeń niewidzialnych.

Wszystkie te okoliczności rodzą pytanie o percepcję papieskiego nauczania na polskiej ziemi. W jaki sposób pasterze Kościoła w Polsce przybliżali wiernym nauczanie papieża Polaka? Po 1978 r. znikła bariera językowa, papież pisał swoje przemówienia po polsku i szybko ukazywały się one w oficjalnych dokumentach Kościoła. Wcześniej było to niemożliwe i wydłużało się wskutek trudności translacyjnych.

Czy biskupi polscy odpowiednio wyjaśniali i tłumaczyli ten niespodziewany przez nikogo pontyfikat? Czy realizowali tylko literę tego nauczania czy także ducha? Pojawiały się przecież zarzuty, że papież jest przyjmowany emocjonalnie i że realizacja jego postulatów jest słaba i niewystarczająca. Czy przyjmowaliśmy to, co było istotą tego pontyfikatu? Chciałbym odpowiedzieć na powyższe pytania w wąskim zakresie, który pokrywać się będzie z pracami Komisji Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski. Komisja ta miała moderować pracę duszpasterską w Polsce, miała wskazywać kierunki pastoralnych wysiłków w kontekście znaków czasu i wielkich przemian. Miała zwracać uwagę na niebezpieczeństwa zagrażające pracy duszpasterskiej. Nie miała być ona nigdy ograniczeniem inwencji poszczególnych pasterzy kościołów diecezjalnych, ale pomocą w skutecznianiu postawionych celów. Miała być przejawem kolegialnego działania w Kościele posoborowym.

W Konferencji Episkopatu Polski zlecono mi przewodniczenie takiej komisji od 9 marca 1989 r. Przez 18 lat w Katowicach wypracowywaliśmy programy duszpasterskie dla Kościoła w Polsce. Dnia 2 marca 2016 r. zadanie to zostało ponownie powierzone przez Konferencję Episkopatu mojemu następcy, księdzu arcybiskupowi metropolicie Wiktorowi Skworcowi, a więc praca koncepcyjna w zakresie kierunków duszpasterstwa na polskiej ziemi wróciła do Katowic. Miedzy innymi ten fakt zachęcił mnie do próby opisania programów duszpasterstwa w Polsce w przeszłości, na przełomie II i III tysiąclecia.

II. SAKRAMENTALNE PRZEŻYCIE JUBILEUSZU ROKU 2000 W POLSCE

Pierwsze dwa lata programowania duszpasterstwa w Polsce (1989/1990) dotyczyły pogłębienia problematyki rodziny¹ i ewangelizacji ludzi pracy². Nie mogłem jeszcze zaproponować nowego, bardziej zwartego programu, ponieważ były to początki tej koncepcyjnej pracy, na którą nałożył się upadek komunizmu i początki państwa demokratycznego. Wymagało to wszystko koncentracji na sprawach dnia codziennego, przede wszystkim bezrobocia, które dotknęło spore grupy pracownicze. Kościół musiał temat przemyśleć i pomóc.

Ewangelizacja ludzi pracy – to był nasz pierwszy rok nowenny przed rokiem 2000 (1990/1991). W dniach 9–11.01.1990 r. odbyła się konferencja Komisji Duszpasterstwa Ogólnego w Zakopanem z udziałem kard. Józefa Glempa, Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski. Prymas chciał się przysłuchać obradom komisji, do której należeli także: kardynał Franciszek Macharski, kardynał Henryk Gulbinowicz oraz piętnastu innych biskupów zaangażowanych w duszpasterstwo. Było także kilku księży pastoralistów z całej Polski. Program duszpasterski na rok 1989/1990 został zatwierdzony na zebraniu plenarnym KEP 17 czerwca 1989 r. w Paradyżu.

W zarzysie programu na rok 1990/1991 zwróciłem uwagę na możliwość, a nawet konieczność, spojrzenia w programowaniu na działalność pastoralną papieża Jana Pawła II. Ojciec Święty ogłaszał sporo dokumentów, odbywał coraz liczniejsze podróże apostolskie do różnych państw świata, do Polski. Jednocześnie wszyscy polscy biskupi mieli w pamięci wielką nowennę przed tysiącleciem chrześcijaństwa w roku 1966 i wysiłki Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego.

Jan Paweł II w czasie pielgrzymki do Polski w roku 1983 mówił 19 czerwca w Warszawie do biskupów: „Przyzwyczajaliśmy się w Polsce do duszpasterstwa planowego i całościowego. Planem całościowym była Wielka Nowenna, było nim również do pewnego stopnia sześćdziesiąt lat przed jubileuszem Jasnej Góry”³.

Papież był jednym z twórców tych programów duszpasterskich. Powstawały one w ramach prac Komisji Duszpasterstwa Ogólnego, która uprzednio była kierowana przez biskupa Władysława Miziołka z Warszawy, a jeszcze wcześniej przez kardynała Bolesława Kominka z Wrocławia⁴.

Jan Paweł II już na początku swej papieskiej posługi stwierdził: „Jestem wdzięczny [kardynałowi Wyszyńskiemu] za to, co mi powiedział na początku pontyfikatu... Masz wprowadzić Kościół w trzecie tysiąclecie”⁵.

¹ Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego [dalej: KEPDO], *Program Duszpasterski na rok 1989/1990*, Katowice 1989, 83 s.

² KEPDO, *Program Duszpasterski na rok 1990/1991*, Katowice 1990, 224 s.

³ KEPDO, *Program Duszpasterski na rok 1989/1990*, Katowice 1989, s. 3.

⁴ G. Olszowski, *W służbie duszpasterstwu*, Katowice 2008, 224 s..

⁵ Jan Paweł II, *Autobiografia*, Kraków 2003, s. 113.

Z każdą chwilą rok 2000 stawał się dla Papieża wielkim wyzwaniem. O znaczeniu jubileuszu roku 1975 Karol Wojtyła wspominał już jako kardynał podczas głoszonych w Watykanie w 1976 r. rekolekcji dla papieża Pawła VI oraz kurii rzymskiej⁶. Kojarzył tę datę z pełnią czasu, gdy Bóg zesłał Syna swego, zrodzonego z niewiasty (Ga 4,4). Wraczał do niej też w następnych latach – w roku 1979, w swojej pierwszej encyklice *Redemptor hominis* [dalej: RH]. Pisał w niej, że po wyborze na Stolicę Piotrową zaczął myśleć o roku dwutysięcznym od narodzenia Chrystusa jako o Wielkim Jubileuszu w Kościele i świecie. Dlatego w tekście określił ten czas jako okres nowego Adwentu (RH 1).

W encyklice *Dominum et vivificantem* [dalej: DV] z roku 1986 pisał, że jesteśmy przed Wielkim Jubileuszem. „Do Ducha Świętego zwraca się myśl i serce Kościoła przy końcu XX wieku i w perspektywie Trzeciego Tysiąclecia od przyjścia na świat Jezusa Chrystusa: gdy stajemy w obliczu Wielkiego Jubileuszu, którym Kościół pragnie uczcić to wydarzenie. Przyjście to mierzy się skalą czasu jako wydarzenie przynależące do dziejów człowieka na ziemi. Stosowana powszechnie rachuba czasu określa poszczególne lata, stulecia i tysiąclecia wedle tego, jak przebiegają one przed lub po narodzeniu Chrystusa. Równocześnie zaś wydarzenie to oznacza dla nas, chrześcijan, według słów Apostoła pełnię czasu (por. Ga 4,4), gdyż w nim dzieje człowieka zostały dogłębnie przeniknięte miarą Boga samego: transcendentną obecnością wiecznego teraz. Tego, Który jest, Który był i Który przychodzi, Tego Który jest Alfą i Omega, Pierwszym i Ostatnim, Początkiem i Końcem. «Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne» (J 3,16). «Gdy jednak nadeszła pełnia czas, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty [...], abyśmy mogli otrzymać przybrane synostwo» (Ga 4,4n.) Dokonało się zaś owo wcielenie Syna Słowa za sprawą Ducha Świętego”. (DV 49; zob. także: 50, 53, 59).

Papież stwierdził, że dziś Chrystus za sprawą Ducha Świętego przychodzi w życiu duchowym jako rzeczywistość sakramentalna. „Duch Święty sprawia, że Chrystus, który odszedł, przychodzi teraz i zawsze w nowy sposób. To nowe przychodzenie Chrystusa za sprawą Ducha Świętego i Jego stała obecność i działanie w życiu duchowym dokonują się w rzeczywistości sakramentalnej. W niej Chrystus, który odszedł w swym widzialnym człowieczeństwie, przychodzi, jest obecny i działa w Kościele w sposób tak wewnętrznie zespolony, że czyni Kościół swoim Ciałem. Jako Ciało Chrystusa Kościół żyje, działa i wzrasta aż do skończenia świata. To wszystko dokonuje się za sprawą Ducha Świętego” (DV 61; por. 63).

Papież w ten sposób niejako podpowiedział Komisji Duszpasterstwa Ogólnego kierunek jej prac. Stąd projekt, by przeżyć w Polsce rzeczywistość Jubileuszu Roku 2000 poprzez odnowę duszpasterstwa sakramentalnego.

⁶ K. Wojtyła, *Znak sprzeciwu*, Paryż 1980, s. 91–97.

Propozycja Papieża została wzmocniona głosami członków komisji, którzy zaangażowani w odnowę liturgiczną widzieli potrzeby pogłębienia tego rodzaju duszpasterstwa.

Rok duszpasterski w programowaniu zaczynał się zawsze od pierwszej niedzieli adwentu, był zgodny z rokiem liturgicznym i kończył się uroczystością Chrystusa Króla Wszechświata i Pana dziejów.

III. PROGRAM SAKRAMENTALNEGO PRZYGOTOWANIA JUBILEUSZU ROKU 2000

Kościół jako Misterium – Sakrament Bierzmowania. II Rok Nowenny przed Rokiem 2000⁷

Program dotyczył roku liturgicznego 1991/1992. Został wydrukowany w 11 tysiącach egzemplarzy i rozpowszechniony po całej Polsce. Nabywali go księża diecezjalni i zakonni oraz przedstawiciele mediów katolickich. Na początku wydrukowano słowa Jana Pawła II z 10 czerwca 1979 r. dotyczące bierzmowania; jego list apostolski do młodych z 1985 r.; dokument Prymasowskiej Rady Społecznej z roku 1987 do młodych Polaków. Wydrukowano także szereg artykułów polskich teologów o duszpasterstwie młodzieży oraz program homiletyczny.

Kościół jako Misterium – Sakrament Ciała i Krwi Pańskiej. III Rok Nowenny przed Rokiem 2000⁸

Program dotyczył roku liturgicznego 1992/1993. Został wydrukowany w 11 tysiącach egzemplarzy, a gdy się wyczerpał, dokonano dodruku. Po słowach Jana Pawła II na temat Eucharystii i licznych artykułach polskich teologów i duszpasterzy o Eucharystii wydrukowano dokument Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego z 1993 r. w Sewilli *Christus Lumen Gentium* oraz Dekret *Quam singularis* z 1910 r. o wczesnej Komunii świętej.

Kościół jako Communio – Sakrament Małżeństwa. IV Rok Nowenny przed Rokiem 2000⁹

Program dotyczył roku liturgicznego 1993/1994. Został wydrukowany w dwóch tomach w 11 tysiącach egzemplarzy. Na początku pierwszego tomu wydrukowano przemówienie Jana Pawła II do polskich biskupów przybyłych z wizytą *ad limina* w 1993 r. oraz słowo kardynała Józefa Glempa, prymasa Polski, na kolejny rok

⁷ KEPDO, *Ewangelizacja młodzieży*, Katowice 1991, 399 s.

⁸ KEPDO, *Ewangelizacja i Eucharystia*, Katowice 1992, 471 s.

⁹ KEPDO, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, Katowice 1993, 559 s. i 367 s.

duszpasterski. W dalszej części znajdują się liczne artykuły polskich autorów z akcentowaniem przygotowania do życia w rodzinie. W drugim tomie zamieszczono materiały do katechez i konferencji oraz na dzień skupienia dla narzeczonych.

Kościół jako Missio – Sakrament Kapłaństwa. V Rok Nowenny przed Rokiem 2000¹⁰

Program został wydrukowany w dwóch tomach w liczbie 11 tysięcy egzemplarzy. Po słowach Jana Pawła II i przewodniczącego komisji wydrukowano artykuły o kapłaństwie służebnym (sakramentalnym) i życiu konsekrowanym. Poruszono także temat katolików świeckich w misji Kościoła. Arcybiskup Edward Piszcz omówił temat odpowiedzialności Kościoła w Polsce za misje. Pojawił się temat ewangelizacji przez środki społecznego przekazu i cały szereg praktycznych uwag dla duszpasterzy, parafii i małych grup. Biskup Tadeusz Pieronek pisał na temat możliwości zaangażowania się osób świeckich w II Synod Plenarny w Polsce. W drugim tomie ukazały się materiały formacyjne i homiletyczne na rok duszpasterski 1994/1995. Wydrukowano listy wielkoczwartkowe Jana Pawła II do kapłanów z lat 1981–1994.

Kościół jako miejsce nawrócenia i pojednania – Sakramenty uzdrowienia. VI Rok Nowenny przed Rokiem 2000¹¹

Program przeznaczony był na rok liturgiczny 1995/1996 i został wydrukowany w dwóch tomach w nakładzie 10 tysięcy egzemplarzy. Wydrukowano pierwszą część listu apostołskiego *Tertio Millennio Adveniente* o przygotowaniu do Wielkiego Jubileuszu z 1994 r. oraz orędzie fatimskie jako wezwanie do nawrócenia. Kardynał Józef Glemp opublikował obszerny artykuł pt. *Nad czym pracuje Kościół w Polsce*. Cały szereg polskich teologów

Drogi Księżu Arcybiskupie,

Dziękuję serdecznie za przekazany mi, wraz z listem z dnia 3 listopada br., program duszpasterski na rok 1995/96 zatytułowany «Kościół jako miejsce nawrócenia i pojednania. Sakramenty uzdrowienia».

Poprzez ten program Kościół w Polsce kontynuuje swoje przygotowanie do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Bogaty materiał teologiczny i wielorakość poruszanych w nim zagadnień duszpasterskich przyczyni się z pewnością do zgłębienia nauki o sakramencie pokuty i namaszczenia chorych. W Liście apostołskim «*Tertio millennio adveniente*» napisałem, że «radość każdego Jubileuszu jest w szczególności sposobem radością z odpuszczenia win, radością nawrócenia» (n.32).

Polecam Bogu w modlitwie pasterskiej wysiłek Kościoła w Polsce i życzę, aby ten trud nowej ewangelizacji przyniósł oczekiwane owoce świętości w ludzkich sercach.

Księdzu Arcybiskupowi i całej Komisji Duszpasterstwa Ogólnego Episkopatu Polski, która ten program przygotowała, z sercem błogosławię.

Watykan, 14 grudnia 1995 r.

Jego Ekscelencja
Ks. Arcybiskup Damian ZIMON
Metropolita Katowicki
Przewodniczący Komisji
Duszpasterstwa Ogólnego Episkopatu Polski
ul. Jordana 39
40-027 Katowice
Polonia

¹⁰ KEPDO, *Kościół jako missio. Sakrament kapłaństwa*, Katowice 1994, 612 s. i 423 s.

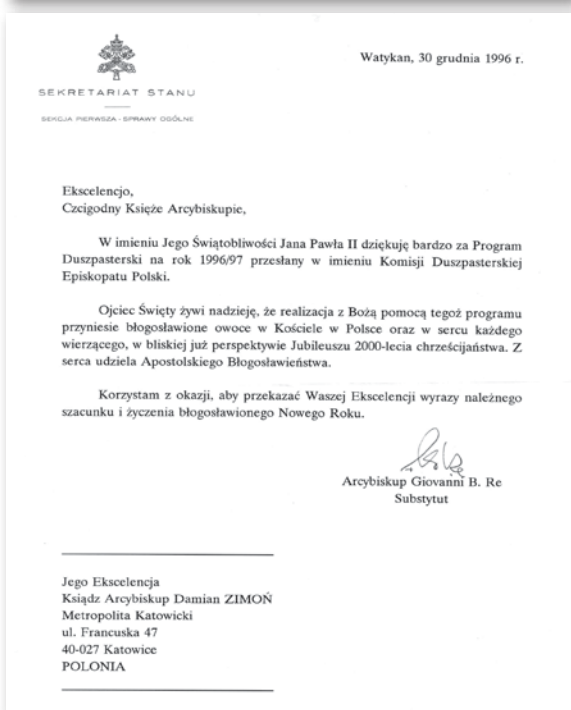
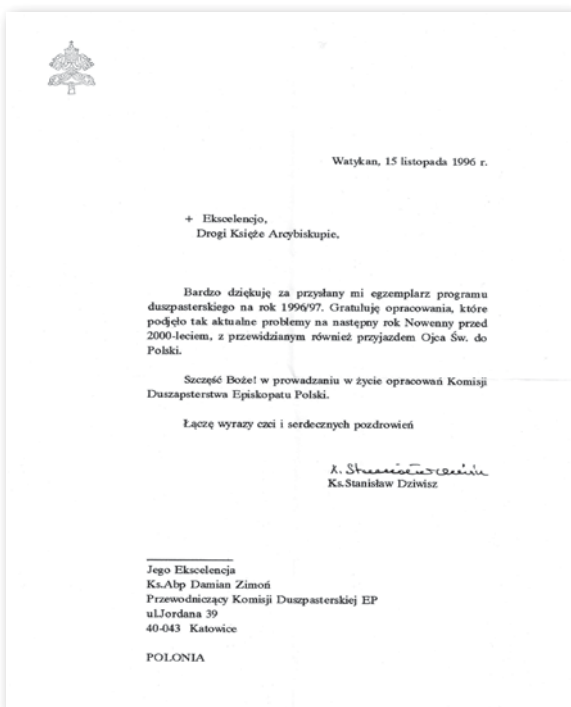
¹¹ KEPDO, *Kościół jako miejsce nawrócenia i pojednania*, Katowice 1995, 598 s. i 432 s.

wypowiadało się na temat pokuty i namaszczenia chorych w praktyce duszpasterskiej. W drugim tomie ukazały się materiały pomocnicze dla katechetów oraz dla zespołów II Synodu Plenarnego i Kongresu Eucharystycznego we Wrocławiu w 1997 r.

Kościół jako Misterium – Chrzest fundamentem życia chrześcijańskiego.

Rok VII Nowenny przed Wielkim Jubileuszem Roku 2000¹²

Program dotyczył roku duszpasterskiego 1996/1997 i został wydrukowany w 12 tysiącach egzemplarzy. Po raz pierwszy zostały w nim zamieszczone wypowiedzi teologów i pastorałistów włoskich, którzy byli zaangażowani w przygotowanie Jubileuszu Roku 2000. Jan Paweł II ustanowił Główny Komitet Wielkiego Jubileuszu. Znalazły się tam też artykuły autorów świeccy oraz teksty dotyczące chrztu z *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Był to rok poświęcony Jezusowi Chrystusowi jako jednemu Zbawicielowi świata.

¹² KEPDO, *Jezus Chrystus jedyny Zbawiciel świata*, Katowice 1996, 548 s.

IV.

List apostolski *Tertio Millennio Adveniente* [dalej: TMA] Jana Pawła II ukazał się 10 listopada 1994 r. Skierowany był do biskupów, duchowieństwa i wiernych w związku z przygotowaniem Jubileuszu Roku 2000¹³.

Każdy jubileusz jest przygotowany w dziejach Kościoła przez Opatrzność Bożą. Jednak w sposób szczególny kierujemy spojrzenie wiary na nasze stulecie, starając się odnaleźć w nim to, co świadczy nie tylko o dziejach człowieka, ale także o działaniu Boga w tych dziejach. W tym znaczeniu można stwierdzić, że Sobór Watykański II był opatrnościowym wydarzeniem, poprzez które Kościół rozpoczął swoje bliższe przygotowanie do Jubileuszu drugiego Millenium (TMA 17, 18).

Jan Paweł II uczynił Jubileusz Roku 2000 centralnym wydarzeniem swego pontyfikatu. Wszystko, co było przed tą datą, stanowiło przygotowanie do uroczystego obchodu tajemnicy Chrystusa i Jego Kościoła, a co było po tej dacie, z niej wynikało. Mamy tu do czynienia z potrzebą ponownego odkrycia i wprowadzenia w historię świata Tajemnicy Chrystusa – Chrystus w środku historii świata i całego kosmosu (por. TMA 3). „Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas” (J 1,14). Papież określił w sposób szczegółowy etapy przygotowania Wielkiego Jubileuszu.

W pierwszej fazie przygotowań 1994–1996 Papież powołał komitet, który miał formułować sugestie w Kościele powszechnym i zachęcić do przygotowań Kościoły lokalne. Jubileusz miał być według Jana Pawła II czasem łaski i dniem błogosławionym przez Pana, miał mieć charakter radosnego święta i być wielką modlitwą uwielbienia i dziękczynienia za dar założonego przez Chrystusa Kościoła, który jest „sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego” (TMA 32). Chodziło także o wymiar ekumeniczny Jubileuszu.

W drugiej fazie Jubileuszu – według *Tertio Millennio Adveniente* – pastoralne programy zostały rozpisane na poszczególne lata:

**Jezus Chrystus – jedyny Zbawiciel świata. 1996/1997.
VII Rok Nowenny przed Rokiem 2000¹⁴**

Poza polskimi autorami program ten zawierał wypowiedzi autorów włoskich, takich jak: kardynał Camillo Ruini czy kardynał Francis Arinze. Podkreślono za *Tertio Millennio Adveniente* znaczenie chrztu i wymiar biblijny jubileuszu, także w aspekcie katechezy. Nie zapomniano o tematyce maryjnej i wspomniano także o św. Wojciechu z racji 1000-lecia jego męczeńskiej śmierci.

¹³ Jan Paweł II, List apostolski *Tertio Millennio Adveniente* (1994).

¹⁴ KEPDO, *Jezus Chrystus jedyny Zbawiciel świata, wczoraj, dziś i na wieki*, Katowice 1996, 548 s.

Duch Święty i Jego obecność w świecie. 1997/1998. VIII Rok Nowenny przed Rokiem 2000¹⁵

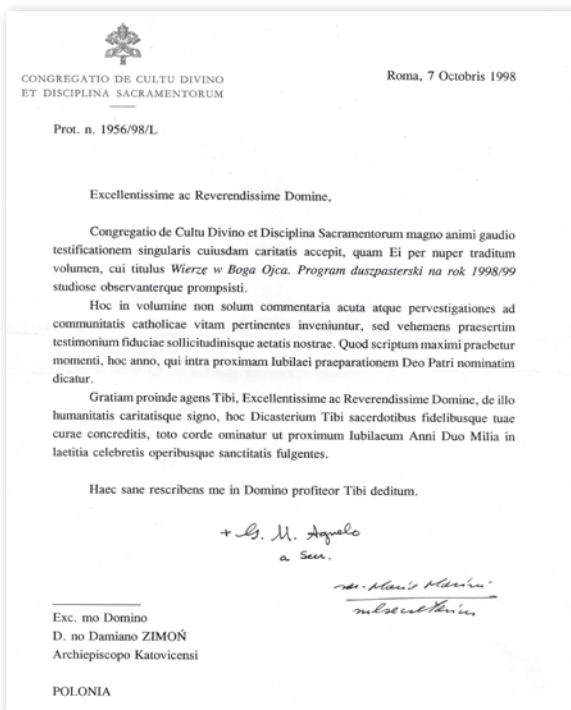
Na początku wydrukowano specjalne przesłanie Jana Pawła II do biskupów polskich z 1997 roku, które było programem dla Kościoła jako przygotowanie do Wielkiego Jubileuszu w oparciu o treści przekazane w czasie piątej pielgrzymki do Polski. Papież napisał o potrzebie jedności w Kościele w zakresie „ewangelicznego przekazywania daru prawdy” i o potrzebie obecności Kościoła w środkach przekazu. „Polskie społeczeństwo wymaga gruntownej nowej ewangelizacji”.

„Człowiek jest drogą Kościoła”. „Kościół w Polsce może ofiarować jednoczącej się Europie swoje przywiązanie do wiary, swój natchniony religijnością obyczaj, duszpasterski wysiłek biskupów i kapłanów i zapewne jeszcze wiele innych wartości, dzięki którym Europa mogłaby stanowić organizm pulsujący nie tylko wysokim poziomem ekonomicznym, ale także głębią życia duchowego”.

W dalszej części zamieszczono sporo wypowiedzi o Duchu Świętym w aspekcie biblijnym, dogmatycznym, liturgicznym, patrystycznym, pastoralnym. Maryja ukazana została jako wzór posłuszeństwa Duchowi Świętemu. Różne duszpasterstwa krajowe opowiedziały o swojej pracy.

Wierzę w Boga Ojca. 1998/1999. IX Rok Nowenny przed Rokiem 2000¹⁶

W programie tym omówiono takie tematy jak: Chrześcijańskie orędzie o Bogu Ojcu; Bóg Ojcem wszystkich ludzi; Bóg jest miłością; O duchu dialogu; Maryja jako przykład miłości Boga i ludzi. Przedstawiono panoramę Kościołów Wschodnich i współczesną postawę Kościoła względem Żydów oraz wobec islamu, a także wobec niewierzących. Przedstawiono duszpasterzy krajowych różnych środowisk oraz sprawozdania z niektórych ważnych wydarzeń:

¹⁵ KEPDO, *Duch Święty i Jego obecność w świecie*, Katowice 1997, 520 s.

¹⁶ KEPDO, *Wierzę w Boga Ojca*, Katowice 1998, 565 s.

GRANDE GIUBILEO
DELL'ANNO 2000

Prot.N.4981/98

Dal Vaticano, 17 settembre 1998

Eccellenza Reverendissima,

È pervenuta la lettera del 6 c.m., con la quale l'Eccellenza Vostra mi ha inviato il volume "Credo in Dio Padre", elaborato dalla Commissione Pastorale della Conferenza Episcopale Polacca e dal Comitato Nazionale, per il terzo anno di preparazione al Grande Giubileo dell'Anno 2000.

La ringrazio per l'invio del documento, predisposto secondo le linee tracciate dal Santo Padre nella "Tertio Millennio Adveniente," e Le assicuro di averne presa la più attenta visione.

Mi valgo della circostanza per salutarLa cordialmente.

Roger Card. Etcheagaray
Presidente

A Sua Eccellenza Reverendissima
Mons. Damian Zimon
Arcivescovo di Katowice
Presidente della Commissione Pastorale
dell'Episcopato Polacco

SEKRETARIAT STANU

SEKCJA PIERWSZA - SPRAWY OGÓLNE

WATYKAN, 21 WRZEŚNIA 1998 r.

Ekscelencjo,
Czcigodny Księżu Arcybiskupie,

W imieniu Jego Świątobliwości Jana Pawła II dziękuję Księdzu Arcybiskupowi za egzemplarz książki pt. "Wierzę w Boga Ojca - Program duszpasterski na rok 1998/99", wydana przez Komisję Duszpasterską Episkopatu Polski.

Ojciec Święty poleca Bogu w modlitwie tych wszystkich, którzy włączyli się w przygotowania do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 i na ręce Księdza Arcybiskupa przesyła swoje Apostolskie Błogosławieństwo.

W Chrystusie

Arcybiskup Giovanni B. Re
Substytut

Jego Ekscelencja
Ks. Abp Damian Zimon
Metropolita Katowicki
ul. Jordana 39
40-043 Katowice
P O L O N I A

W archidiecezji katowickiej z pielgrzymkowych ofiar do kościołów jubileuszowych powstało hospicjum stacjonarne.

W Siemianowicach Śląskich w duchu pojednania archidiecezja katowicka przekazała gminie ewangelickiej ich kościół, który dotychczas był używany przez siostry wizytki. Siostry przeniosły się do przygotowanego dla nich domu w Rybniku.

Te Deum laudamus – 1999/2000¹⁷

Rok Święty rozpoczął się w Uroczystość Bożego Narodzenia roku 1999, według bulli Jana Pawła II, którą wydrukowano w programie. Papież zwrócił w niej szczególną uwagę na potrzebę nawrócenia.

W programie umieszczono kalendarz Roku Świętego dla Kościoła powszechnego. Takiego programu Rzym nigdy jeszcze nie oglądał. Papież sam brał udział w wielu spotkaniach, choć sił fizycznych miał coraz mniej.

W programie umieszczono także kalendarz obchodów Wielkiego Jubileuszu w Kościele polskim. Były też cenne wypowiedzi arcybiskupa Henryka Muszyńskiego i ks. prof. Henryka Witczyka.

W programie znalazła się także adhortacja apostolska

¹⁷ KEPDO, *Te Deum laudamus*, Katowice 1999, 448 s.

Pawła VI *Gaudete in Domino*, ogłoszona z okazji jubileuszu roku 1975. Umieszczono w nim też historię dotychczasowych jubileuszów w Kościele. Zwrócono uwagę na opcję preferencyjną na rzecz ubogich oraz na wymiar ekumeniczny.

Rok Święty w Polsce to także wielkie ożywienie wiary w parafiach i sanktuariach, zwłaszcza maryjnych. Każda diecezja wyznaczyła kościoły Roku Jubileuszowego.

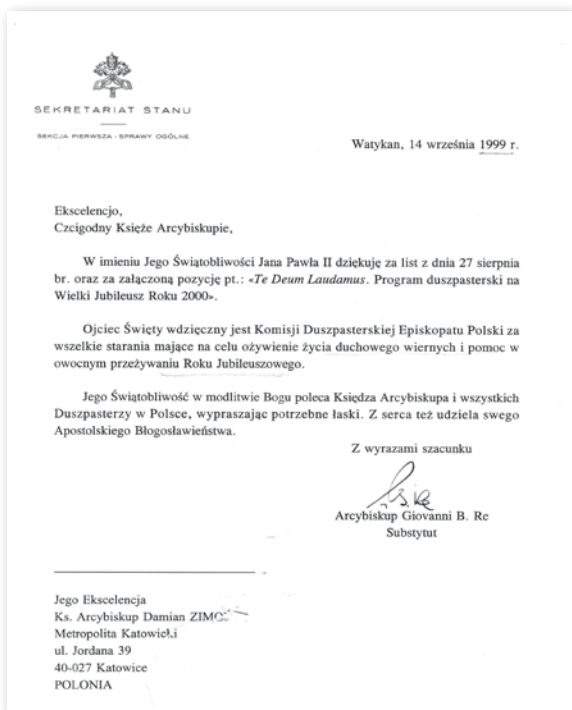
Na końcu programu jubileuszowego warto zapytać, czy wysiłki Komisji Duszpasterstwa Ogólnego przełożyły się na decyzje Konferencji Episkopatu? Czy konferencja zabrała głos na temat tego programu?

Dnia 13 listopada 1990 r. ukazał się list pasterski Episkopatu Polski o II Wielkiej Nowennie przed Rokiem 2000. Po przypomnieniu założeń I Wielkiej Nowenny czytamy w nim: „Mając tak piękny i oryginalny przykład pracy Kościoła, jakim jest I Wielka Nowenna, niepodobna nie powtórzyć tego wzorca w przygotowaniu Kościoła w Polsce do wejścia przez rok 2000 w Trzecie Tysiąclecie Kościoła powszechnego. [...] Program II Wielkiej Nowenny. Program ten jest wyraźny, bo oparty na siedmiu sakramentach. Każdy sakrament będzie treścią pracy jednego roku. [...] Wielka II Nowenna to kierunek od łaski do codzienności, od ołtarza do warsztatu. [...] Od adwentu bieżącego roku 1990 z wielką ufnością rozpoczynamy II Wielką Nowennę”¹⁸.

V. POTRZEBA NOWEJ EWANGELIZACJI

Nowa ewangelizacja. Program na rok 2000/2001¹⁹

Na początku programu umieszczono wypowiedź Jana Pawła II skierowaną do Polaków w czasie narodowej pielgrzymki do Rzymu w roku 2000. Potem następują

¹⁸ *List Pasterski Episkopatu Polski o II Wielkiej Nowennie przed rokiem 2000*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski*, Marki 2003, s. 1673–1674.

¹⁹ KEPDO, *Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia*, Katowice 2000, 438 s.

teksty o nowej ewangelizacji w projektach II Synodu Plenarnego w Polsce i II Synodu Specjalnego Biskupów Europy. Pojawił się także temat o zadaniach Kościoła w Polsce w czasach wolności.

Program zawiera wypowiedź ks. Tomasza Kaczmarka dotyczącą beatyfikacji 108 męczenników II wojny światowej. Autor podał także ich biogramy.

Wiara poświadczona przez męczenników ma się realizować w parafiach. Trzeba ją przekazywać młodemu pokoleniu w rodzinach. Rodzina jest głównym środowiskiem nowej ewangelizacji poza ewangelizacją życia społecznego.

Poznać Chrystusa. Program na rok 2001/2002²⁰

Jan Paweł II ogłosił 6 stycznia 2001 r. list apostolski pod znamienym tytułem: *Novo Millennio Ineunte* – wielki program duszpasterski u początku Nowego Tysiąclecia. W tym na wskroś pastoralnym dokumencie zachęcił do lepszego poznania Chrystusa, umiłowania Go i naśladowania. Poznanie – to przede wszystkim kontemplacja oblicza Chrystusa. Winna ona czerpać z Pisma Świętego. Oblicze Chrystusa ma także fundament historyczny. Chrystus ukazuje nam też prawdziwe oblicze człowieka.

W poznaniu Chrystusa powinien pomóc opublikowany w 1994 r. *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Katecheza w Polsce powróciła do szkół. Biskup Kazimierz Nycz omówił w programie różne formy katechezy w szkole i w parafii. Potrzebna jest też katecheza dorosłych, studentów i ludzi środków masowego przekazu.

Ksiądz Andrzej Koprowski wygłosił ciekawy referat podczas Konferencji Duszpasterstwa Ogólnego w Zakopanem w dniu 16 stycznia 2001 r. Pisał o społeczno-kulturowych kontekstach, wśród których duszpasterze w Polsce działają. Słabnie więź społeczna, zbyt często powstają między nami podziały, nie tworzymy społeczności. Obrona partykularnych interesów niejednokrotnie bierze górę. Czas medialny pozbawiony jest czasu historycznego. Brakuje antropologicznych i etycznych fundamentów wizji człowieka i relacji międzyludzkich w Polsce. Ksiądz Koprowski przypomniał, że proces integracji europejskiej po II wojnie światowej został zapoczątkowany przez ludzi identyfikujących się z Kościołem katolickim (flaga europejska), którzy byli wspierani myślą i autorytetem Piusa XII. Byli to: we Francji – Robert Schuman; we Włoszech – Algide de Gaspari; w Niemczech – Konrad Adenauer; w Szwajcarii – Jean Monnet.

Dzisiaj Unia Europejska bez preambuły o Bogu nawet w swych podstawowych dokumentach staje się w poważnej części laicka, a nawet antyreligijna, antychrześcijańska przede wszystkim.

Potrzeba nowego pogłębionego modelu księdza. Ma on być świadomy dziedzictwa przeszłości. Ma umieć szukać zgody między chrześcijanami.

²⁰ KEPDO, *Poznać Chrystusa*, Katowice 2001, 400 s.

Na początku roku 2000 w Polsce miało miejsce duże bezrobocie. Przejście na gospodarkę rynkową, po odgórnym zarządzaniu, było procesem trudnym, bolesnym i bardzo niesprawiedliwym. Dlatego znawcy społecznej nauki Kościoła pochylali się nad bezrobociem. 19 marca 2001 r. ukazała się w Katowicach specjalna praca, pt. *Kościół katolicki na Śląsku wobec bezrobocia*. Była to wielka pomoc dla duszpasterzy i zachęta, by pomóc bezrobotnym na wiele sposobów.

Umiłować Chrystusa. Program na rok 2002/2003²¹

Nowo Millennio Ineunte, zwłaszcza numery 29–41, zachęca, aby na nowo rozpoczynać od Chrystusa. Papież często nawiązuje do Biblii, dlatego ks. Józef Kozyra omawia aspekt biblijny we wspomnianym liście apostołskim. Naczelna zasada postępowania na trzecie tysiąclecie brzmi: *Duc in altum* (Łk 5,4). Inny autor rozważa, co znaczy miłować. Miłowanie Chrystusa – to modlitwa i kontemplacja, a także miłosierdzie, jak w encyklice *Dives in misericordia* (DM 1980). Jest też mowa o Matce Bożej Miłosierdzia.

Celebracja Bożej miłości dokonuje się głównie w liturgii. Stąd w programie – list apostołski Jana Pawła II *Dies Domini* o święceniu niedzieli. Ksiądz Jerzy Paliński opisuje odnowę liturgiczną w Polsce dzisiaj. Jest to ważny artykuł dla duszpasterzy. Podejmuje takie tematy jak: homilia w liturgii, język współczesny w przepowiadaniu słowa Bożego, niedziela w epoce globalizacji gospodarki. Ponadto zamieszczono tam praktyczne pomoce duszpasterskie na powyższy temat.

Naśladować Chrystusa. Program na rok 2003/2004²²

Kościół ma być domem i szkołą komunii. To wezwanie czeka nas w rozpoczynającym się tysiącleciu, jeśli chcemy pozostać wierni Bożemu zamysłowi i jednocześnie odpowiedzieć na najgłębsze oczekiwania świata. Trzeba krzewić duchowość komunii.

Szczególną uwagę należy poświęcić duszpasterstwu rodziny i zaangażowaniu ekumenicznemu. Jest tu też obecne wielkie wezwanie do miłosierdzia. Na tej drodze towarzyszy nam Najświętsza Maryja Panna.

VI. RADOSNE OREĐZIE DLA EUROPY

Komisja Duszpasterstwa Ogólnego w 2004 r., zastanawiając się nad dalszymi pracami, postanowiła kontynuować program pastoralny polskiego papieża. Skończył się temat Wielkiego Jubileuszu 2000, ale aktywność Jana Pawła II była pełna

²¹ KEPDO, *Umiłować Chrystusa*, Katowice 2002, 475 s.

²² KEPDO, *Naśladować Chrystusa*, Katowice 2003, 392 s.

dynamiki, mimo słabnącego zdrowia. Stąd powstał projekt przybliżenia w Polsce tematyki nowej ewangelizacji w Europie.

Po I Synodzie Biskupów dla Europy w 1991 r. otrzymaliśmy deklarację pt. *Abyśmy byli świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił*. Papież nie był zadowolony z przebiegu obrad i dlatego zebrał biskupów Europy na Watykanie w 1999 r. Owocem tych prac jest posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa* [dalej: EiE] – o Jezusie Chrystusie, który żyje w Kościele, jako źródło nadziei dla Europy, ogłoszona w 2003 r. Ten niezwykle ciekawy dokument komisja próbowała przedstawić jako program duszpasterski na dalsze trzy lata.

„Podczas trwania Synodu coraz wyraźniejsze stawało się pragnienie nadziei. Ojcowie synodalni, choć zgadzali się z analizą złożonej sytuacji kontynentu, uznali, że zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie najbardziej palącą kwestią jest wzrastająca potrzeba nadziei, która może nadać sens życiu i historii i pozwala iść razem” (EiE 4).

W adhortacji omówiono najpierw gasnącą nadzieję w Europie. Z utratą chrześcijańskiej pamięci pojawia się lęk przed przyszłością. Obraz jutra jest często bezbarwny i niepewny. Bardziej boimy się przyszłości, niż jej pragniemy. Tylu ludzi sprawia wrażenie, że są zdezorientowani, niepewni, pozbawieni nadziei. Stan ducha wielu chrześcijan jest podobny... Pojawia się kultura śmierci, agresja, przemoc (EiE 7–9).

W Europie są oczywiście także znaki nadziei. Na wschodzie Europy nastąpiła wolność i nowe możliwości działalności pastoralnej. Obserwuje się otwarcie ludów, a także pojednanie narodów od dawna zwaśnionych. Wśród młodzieży rodzą się uczucia braterstwa i wiele solidarności. Dostrzega się wartość świadectw wiary chrześcijańskiej wielu męczenników. Owocem nawrócenia jest świętość licznych kobiet i mężczyzn. Ewangelia jest obecna w wielu parafiach i ruchach. Widać postęp w działalności ekumenicznej.

Kościół – według adhortacji – ma do zaoferowania Europie najcenniejsze dobro, jakim jest wiara w Jezusa Chrystusa, źródło nadziei, która nie zawodzi. „Jezus Chrystus jest Panem, w Nim i tylko w Nim jest zbawienie (por. Dz 4,12). Źródłem nadziei dla Europy i dla całego świata jest Chrystus (EiE 18). Ewangelia nadziei jest powierzona Kościołowi nowego tysiąclecia. Trzeba ją głosić, celebrować i jej służyć. To zadanie komisja rozpięła jako program na trzy lata.

Głosić Ewangelię nadziei. Program na rok 2004/2005²³

Biskup Kazimierz Romaniuk najpierw omówił temat nadziei w Biblii. Ksiądz Jerzy Szymik, jako teolog, poruszył temat w aspekcie współczesnego kontekstu. Nadzieja, którą jest Chrystus, potrzebuje wsparcia ze strony miłości. Eschatologia jest głównie teologią nadziei. Nadzieja jest z Chrystusa. Jest ona pokorna, prosta, niezawodna,

²³ KEPDO, *Głosić Ewangelię nadziei*, Katowice 2004, 470 s.

serdeczna (s. 38). O Maryi jako Matce Nadziei pisał ks. Jacek Kempa. O ludziach niosących nadzieję w krajach misyjnych pisał bp Wiktor Skworec. O roli kobiety w Europie pisała Ewa Kowalewska. Trzeba Bożej odwagi, by głosić dziś Ewangelię.

Celebrować Ewangelię nadziei. Przywracajmy nadzieję ubogim. Program na rok 2005/2006²⁴

Papież zachęca do ponownego odkrycia liturgii (EiE 67) i do rzetelnego sprawowania sakramentów jako czynności Chrystusa i Kościoła, mających na celu oddawanie czci Bogu, uświęcenie ludzi i budowanie kościelnej wspólnoty (EiE 74). Stąd właśnie znalazły się w programie artykuły ks. Stanisława Czerwika i ks. Witolda Zdaniewicza. Zaś odpowiedzią na ówczesną sytuację społeczną są myśli o potrzebie pogłębienia duszpasterstwa ubogich i bezrobotnych (bp Andrzej Dziuba i ks. Arkadiusz Wuwer).

Służyć Ewangelii nadziei. Przypatrzmy się powołaniu naszemu. Program na rok 2006/2007²⁵

W dotychczas omawianym czasokresie programowania duszpasterskiego w Polsce odnosiliśmy się do myśli św. Jana Pawła II. Po raz pierwszy w latach 2006/2007 szukaliśmy inspiracji w bogatym przesłaniu Benedykta XVI i dlatego w programie znalazło się przemówienie do polskich biskupów z wizyty *ad limina* w roku 2005 oraz przemówienia Benedykta XVI z jego wizyty apostolskiej w Polsce w maju 2006 r. Papież chciał umocnić wiarę na polskiej ziemi. Przewidywał, że ona potrzebuje umocnienia w obliczu przemian kulturowych, zwłaszcza w Europie Zachodniej. Stąd też w programowaniu sporo było myśli o powołaniu, szczególnie do życia w małżeństwie i rodzinie. (EiE 90–94). Była też mowa o Kościele dla nowej Europy i o potrzebie modlitwy do Maryi, Matki Nadziei.

ZAKOŃCZENIE

Osiemnaście lat pełniłem funkcję Przewodniczącego Komisji Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski. Byłem odpowiedzialny za programowanie duszpasterstwa na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa. Miałem w tym czasie wielu współpracowników. Sekretarzem do roku 2000 był ks. dr inżynier Eugeniusz Szczotok, a później ks. dr prałat Piotr Kurzela.

W redagowaniu programów brali udział pracownicy Wydawnictwa św. Jacka w Katowicach. Ksiądz dyrektor dr Benedykt Woźnica angażował się na początku,

²⁴ KEPDO, *Kościół niosący Ewangelię nadziei*, Katowice 2005, 171 s.

²⁵ KEPDO, *Przypatrzmy się powołaniu naszemu*, Katowice 2006, 328 s.

zaś do końca wytrwała redaktorką była dr Anna Liskowacka. Razem z najbliższymi współpracownikami szukaliśmy w całej Polsce kompetentnych w danej dziedzinie autorów. Nie było nigdy problemu z dobieraniem odpowiednich osób. Byli wśród nich biskupi polscy, księża pastorałści, osoby konsekrowane i osoby świeckie.

Programy były przygotowywane w dwóch zespołach podstawowych. W styczniu komisja gromadziła się w Księżówce zakopiańskiej; grono dyrektorów wydziałów duszpasterskich – w diecezjach; duszpasterze krajowi różnych środowisk – w Niepokalanowie.

Na spotkania w Zakopanem często przybywał kardynał Franciszek Macharski lub biskup Albin Małysiak. Było to autentyczne spotkanie ludzi zatroskanych o dobro Kościoła w Polsce. Styczeń w Zakopanem – to także uroki zimy. To sprzyjało dyskusjom. Była też codzienna Eucharystia. Homilie wygłaszali zaproszeni duszpasterze. Odwiedzali nas dziennikarze katolicy, a księża z Zakopanego przybywali z zespołami góralskimi. Wszyscy byli goszczeni przez dyrektorów Księżówki i siostry tam pracujące.

Powstaje pytanie: czy tak zorganizowane programy duszpasterskie w Polsce były potrzebne, skoro każdy z biskupów jest podmiotem posługi duszpasterskiej w diecezji? Po co osobne programy, skoro jest rok kościelny z poszczególnymi okresami liturgicznymi, które mają własne czytania biblijne w ciągu roku, na uroczystości, święta? Czy to nie wystarczy?

Jan Paweł II w *Novo Millennio Ineunte* aż trzydzieści cztery razy mówi o programie duszpasterskim w Kościele. Sam, jak to zostało przedstawione, takie programy ogłaszał. To była nowa ewangelizacja na nowe czasy. Ta sama Ewangelia była głoszona z nowym zapałem, nowymi metodami, na nowych terenach. To wielkie dzieło Ducha Świętego, który odnawia oblicze naszej ziemi. Ale nie tylko.

Jan Paweł pisze: „Fakt, że Słowo Przedwieczne przyjęło w pełni czasów naturę stworzenia, nadaje wydarzeniu betlejemskiemu sprzed dwóch tysięcy lat szczególne znaczenie kosmiczne. Dzięki Słowu świat stworzeń jawi się jako kosmos, to znaczy, jako wszechświat uporządkowany. I to Słowo wcielając się, odnawia kosmiczny ład stworzenia” (TMA 3).

Programy duszpasterskie były dostarczane duszpasterzom przez wydziały duszpasterskie. Dzięki zbiorowej pracy Jezus Chrystus mógł lepiej być poznawany, kochany i naśladowany, a Ewangelia nadziei mogła być głoszona, celebrowana i przeżywana w formie służby.

Większość materiałów wydrukowanych w programach duszpasterskich jest do dziś aktualna, bo aktualne są słowa Jana Pawła II w cytowanych w tym opracowaniu dokumentach.

Ojciec Święty i jego współpracownicy przesłali komisji duszpasterskiej podziękowania, zwłaszcza że zaangażowaliśmy się w przygotowanie Kościoła w Polsce przed Rokiem Świętym 2000. Te słowa uznania są umieszczone w niniejszym opracowaniu.

Dla mnie osobiście przewodniczenie Komisji Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski było wielką przygodą. Deo gratias!